

STANISLAVA ŠPRINCOVÁ

GEOGRAFIE CESTOVNÍHO RUCHU V ČSSR

Geografie cestovního ruchu patří k nejmladším disciplínám hospodářské geografie. P. JAMES a F. JONĚŠ (American Geography, Inventory and Prospect, Association of American Geographers, Syracuse 1954, ruský překlad Moskva 1957) uvádí, že jednou z nejstarších prací, kterou lze počítat do oblasti geografie cestovního ruchu, je studie MAC MURRAYE, uveřejněná v roce 1930 (The use of land for Recreation, *Annals of the Association of American Geographers*, 1930). To však neznamená, že prvenství patří americké geografii, protože evropští geografové se problematikou cestovního ruchu zabývali již dříve. Tak například K. SPUTZ podal na vídeňské universitě již v roce 1919 disertaci s tematikou geografie cestovního ruchu (Die geographischen Bedingungen und Wirkungen des Fremdenverkehrs in Tirol). V třicátých letech pracovali v oboru geografie cestovního ruchu například A. GRÜNTHAL (*Allgemeine Geographie der Kurorte*, Archiv für den Fremdenverkehr 5, č. 1, Berlin 1934) a G. WEGENER (Der Fremdenverkehr in geographischer Betrachtung. In: Fremdenverkehr, Beiträge von Leonhard Adler u. a., Hrsg. v. d. IHK zu Berlin, 1929, s. 25—53). K nim přistoupilo během desíletí několik dalších geografů, zejména německých, polských a francouzských (zvláště z university v Grenoblu). Z té doby je zvláště pozoruhodná na tomto poli aktivita polského geografa S. LESZCZYCKÉHO, který jen v rozmezí let 1937—1939 publikoval více než 10 studií z geografie cestovního ruchu.

LESZCZYCKI dal svými pracemi základ a svou organizátorskou činností vytvořil na universitě ve Varšavě i organizační rámec pro vznik celé polské školy geografie cestovního ruchu.

V roce 1939 vyšla práce J. POSERA o cestovním ruchu v Krkonoších (*Geographische Studien über den Fremdenverkehr im Riesengebirge*, Abhandlungen der Gesellschaft der Wissenschaften in Göttingen, math.-phys. Kl., 3. Folge, H. 20, Göttingen 1939), která se zabývá i otázkami obecně teoretickými a je pokládána za základní dílo svého oboru.

Teprve v době mezi oběma světovými válkami byly dány předpoklady pro zformování geografie cestovního ruchu jako samostatné disciplíny. Právěho rozmachu však dosáhla až v padesátých letech, tj. v údobí zvaném „turistická expanze“. Roční více než stamiliónové migrace nemohly zůstat bez povšimnutí geografů, nejprve těch zemí, kde se turistická expanze projevovala v plném rozsahu. Brzy budila pozornost i v zemích ležících v té době ještě mimo její sféru. Byli to především geografové polští (díků tragici založené S. LESZCZYCKIM) a brzy poté i geografové jugoslávští v souvislosti s prudkým růstem cestovního ruchu v Jugoslávii.

Vývoj geografie cestovního ruchu v Československu měl podobné rysy jako vývoj této disciplíny v Evropě. I u nás se na sklonku třicátých let objevují práce řešící některé problémy jednotlivých forem cestovního ruchu, zejména lázeňství

a rekreace, a to především z hlediska klimatologie, jako např. práce A. GRE-GORA (2, 3, 4) a J. STIBORA (4, 20).

Teprve po druhé světové válce se v naší literatuře objevuje hospodářsko-geografická práce zaměřená k cestovnímu ruchu z pera slovenského geografa A. ŠIMY (21, 22). Značnou pozornost věnuje cestovnímu ruchu a jeho geografii V. HÄUFLER v práci týkající se horských oblastí v Československu (5). V té době již geografové studují v rámci komplexního geografického výzkumu též předpoklady cestovního ruchu ve zkoumaných oblastech. Tak tomu bylo například u geografického výzkumu Vysokých Tater, který uskutečnil kolektiv katedry hospodářské geografie Vysoké školy ekonomické v Praze v roce 1953*).

V práci o hospodářské geografii severní Moravy a severozápadního Slezska (23) věnuje S. ŠPRINCOVÁ mimořádnou pozornost cestovnímu ruchu jako jednomu z potenciaálně nosných prvků ekonomiky této oblasti. Výsledky výzkumů geografických předpokladů cestovního ruchu, prováděné v souvislosti s přípravou hospodářské geografie severní Moravy a severozápadního Slezska byly samostatně publikovány (24). Cestovnímu ruchu a jeho geografii je věnována ve sborníku a geografii rajónu Východoslovenských železáren samostatná stať P. MARIOTA (10). C. VOTRUBEC při studiu zájmové oblasti Prahy sleduje i rekreační funkce jejího bezprostředního zázemí (30). V měřítku jedné obce se předpoklady pro cestovní ruch krkonošské obce Malé Úpy zabýval L. JOURA (8).

Vedle těchto prací, v nichž cestovní ruch je sledován jako součást studia celé ekonomickogeografické struktury zkoumaných oblastí, existuje několik málo monografií, zpracovávajících určité území jen z hlediska cestovního ruchu. Takto byly zpracovány některé významné oblasti cestovního ruchu, jako Sázava L. JOUROU a nejnověji S. MURANSKÝM (17), České Švýcarsko J. HÜR-SKÝM (7), Jeseníky S. ŠPRINCOVOU (29) a Beskydy v dosud bohužel nepublikované práci E. CAHY**). Problematikou rekreačního zázemí ostravské průmyslové aglomerace se zabývá M. HAVRLANT (6).

Rostoucí zájem o problémy cestovního ruchu vede k tomu, že se někteří geografové začínají postupně na tyto otázky ve výzkumu specializovat. Je to zvláště P. MARIOT, zabývající se jednak problematikou geografie cestovního ruchu na Slovensku (12, 13, 14), jednak studiem a hodnocením zahraničních prací o geografii cestovního ruchu (11). S. ŠPRINCOVÁ zpracovává vedle již zmíněné problematiky regionální dále teoretické otázky geografie cestovního ruchu jako vědecké disciplíny (29), otázky rajonizace cestovního ruchu (26, 28) a jeho vlivu na určité funkce měst (27). Cestovnímu ruchu se dále věnuje V. GARDAVSKÝ, který mj. studuje problémy rekreace Pražanů ve středních Čechách. (Geografické komponenty rekreačního zázemí města. Referát, ohlášený na XI. sjezd Čs. geografů v Olomouci 1969.)

Jednotlivé práce, týkající se problematiky cestovního ruchu, napsali další geografové, jako V. MATOUŠEK (15), Z. MOCKO (16), K. SKRBK (18) a C. VOTRUBEC, který se zabývá zahraniční tematikou.

*) Návrh na vymezení rajónního plánu Tatranské oblasti. Sestavil pracovní kolektiv katedry hospodářské geografie VŠE v Praze za účasti a vedení M. BLAŽKA a J. NED VÍDKA, rukopis, 1953.

**) E. CAHA, Cestovní ruch Vsetínských vrchů a moravské části Javorníků. Dipl. práce, katedra geografie přír. fakulty UJEP, Brno.

Také řada výzkumných pracovišť zařazuje do svých pracovních plánů otázky cestovního ruchu a jeho geografie a do svých badatelských týmů geografy. Z nich se problematikou cestovního ruchu zabývají zejména E. ČAHA a G. ŠKVAR-ČEKOVÁ. Terplan (Ústav pro rajónové plánování v Praze) vypracoval oficiální rajonizaci cestovního ruchu v ČSSR*) a rajónové plány řady významných rekreačních oblastí v Československu. Tento ústav se podílí i na některých pracích v zahraničí. V Bratislavě byl v roce 1967 založen samostatný Ústav cestovního ruchu. Již dříve, jako odbor cestovního ruchu Výzkumného ústavu obchodu, se zabýval výzkumem cestovního ruchu nejen na Slovensku, ale i v Českých zemích, například v Krkonoších.

Na střední ekonomické škole v Karlových Varech je výuka zeměpisu zaměřena na zeměpis cestovního ruchu. Pro účely této školy bylo vydáno několik učebnic zeměpisu cestovního ruchu (1, 19).

Přes dosažené výsledky ve výzkumné a publikační práci v oboru geografie cestovního ruchu v Československu nutno konstatovat, že je zde tato disciplína stále ještě v počátcích. Vzhledem k neustále stoupajícímu rozvoji cestovního ruchu u nás lze však počítat i s dalším rozvojem jeho geografie.

Literatura

1. ČERNÝ — NOSKA — TLUSTÝ: Zeměpis cestovního ruchu, SNP, Praha 1964.
2. GREGOR A.: K otázce letovisek aklimatických míst. „Krásy našeho domova“ 1940, s. 121.
3. GREGOR A.: Lázeňsko-klimatické oblasti. Věstník fysiatrické společnosti XVIII: 3. 36—000, Praha 1938.
4. GREGOR — KOCOUREK — STIBOR: Směrnice pro přiznání titulu klimatického místa. „Věstník fysiatrické společnosti“ XVII, 1938, s. 36.
5. HÄUFLER V.: Horské oblasti v Československu a jejich využití. NČSAV, Praha 1955.
6. HAVRLANT M.: Problémy rekreačního zázemí ostravské průmyslové aglomerace. „Sborník ČSSZ“ 73, 2, s. 143—148, Praha 1968.
7. HÜRSKÝ J.: Die Böhmische Schweiz als Erholungsgebiet. Versuch einer vergleichender Strukturuntersuchung. In: Wiss. Veröffentlichungen des Deutschen Institutes für Länderkunde. Leipzig 1963.
8. JOURA L.: Malá Úpa. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas rerum naturalium 8. Geographica-Geologica III., SPN, Praha 1961.
9. KOTRBA M.: Rajonizace cestovního ruchu v ČSSR. Merkur, Praha 1968.
10. MARIOT P.: Tourism in the Region of the East Slovakian Iron Works. In: The Geography of the Region of the East Slovakian Iron Works. Kap. XVII. Pod redakciou K. Ivaničky. Acta Geologica et Geographica Universitatis Comenianae, Bratislava 1964.
11. MARIOT P.: Príspevok k bibliografii prác z geografie cestovného ruchu. „Geografický časopis“ XX, (1968), 1, Bratislava.
12. MARIOT P.: Priestorové rozptýlenie cestovného ruchu na Slovensku. Geografický časopis“ XVIII, (1966), č. s. 333—345, Bratislava.
13. MARIOT P.: Veränderungen im Rekreaionsgebiet der Stadt Košice im Zusammenhang mit dem Aufbau des Eisenwerkes Východoslovenské železárny. In: Probleme der Geographie des Fremdenverkehrs. Leipzig 1968.
14. MARIOT P.: Cestovný ruch v Tatrách. „Zeměpis ve škole“ Praha 1968—1969, s. 28—32.
15. MATOUŠEK V.: Několik poznámek k metodickému postupu při vymezení rekreačních a lázeňských oblastí. „Geografický časopis“ VII, 3—4, Bratislava 1955.
16. MOCKO Z.: K niektorým otázkám geografie cestovného ruchu. In: Teoretické problémy geografie. Kolektivná práca pod redakciou K. Ivaničky, Acta geologica et geographica Universitatis Comenianae, Bratislava 1963.

*) Rajonizace cestovního ruchu v ČSSR. Redakce KOTRBA M. — PŘIKRYL F., Státní ústav pro rajónové plánování v Praze. Praha, říjen 1961.

17. MURANSKÝ S.: Podmínky rekreační funkce Posázaví. „Sborník Čs. společnosti zeměpisné“ 73: 1, s. 27—39, Praha 1968.
18. SKRBEK K.: Beitrag zur Geographie des gegenwärtigen Reise- und Fremdenverkehrs in der ČSSR. In: Probleme der Geographie des Fremdenverkehrs, Leipzig 1968.
19. SLÁDEK — ČERNÝ — MICHLÍK — NOSKA: Zeměpis cestovního ruchu. (Učebnice); SPN, Praha 1968.
20. STIBOR J.: Klasifikace a posuzování našich klimatických míst z hlediska lékařského. „Věstník fysiatrické společnosti“ XIX: s. 93, Praha 1939.
21. ŠÍMA A.: Príspevok k rajonovému plánu Vysokých Tatier. „Geografický časopis“ VIII, 4, Bratislava 1956.
22. ŠÍMA A.: Cestovný ruch Tatier vo svetle hospodárskej geografie. In: Sborník SVŠHV, Bratislava 1949.
23. ŠPRINCOVÁ S.: Hospodářská geografie severní Moravy a severozápadního Slezska. In: Acta Universitatis Palackianae, Facultas rerum naturalium 14, SPN, Praha 1964.
24. ŠPRINCOVÁ S.: Předpoklady rozvoje cestovního ruchu v oblasti Jeseníků, Praha 1958.
25. ŠPRINCOVÁ S.: Význam Olomouce pro cestovní ruch. In: Olomouc v nejnovějších dějinách. Sborník prací k 20. výročí osvobození Olomouce. Městský národní výbor v Olomouci 1965.
26. ŠPRINCOVÁ A.: The regionalization of Tourism, Referát na konferenci Komise pro metody ekonomické rajonizace při Mezinárodní geografické unii (IGU), Brno 1965.
27. ŠPRINCOVÁ S.: The Stage-Town as a Special Type Urban Functions, „Sborník ČSSZ“ 73: 3 str. 261—263, Praha 1968.
28. ŠPRINCOVÁ S.: The Tourism as a Regionalizing Factor. In: Functions and Forming of Regions, Acta geographica Universitatis Comenianae, Economico-geographica Nr. 8, s. 197—220, Bratislava 1968.
29. ŠPRINCOVÁ S.: Příspěvek ke geografii cestovního ruchu na příkladu rekreační oblasti Jeseníků. In: Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, facultas rerum naturalium. Tom 23, Geographica-geologica VII., SPN, Praha 1969.
30. VOTRUBEC C.: Praha, zeměpis velkoměsta. SPN, Praha 1965.

GEOGRAPHY OF TOURISM IN CZECHOSLOVAKIA

The development of the geography of tourism in Czechoslovakia was similar to the development of this discipline in other Europe. In Czechoslovakia first of all smaller monographies appeared at the end of the Thirties treating of individual forms of the tourism, especially the spa treatment and recreation from the viewpoint of climatology (A. Gregor, J. Stibor).

After World War II new works were published paying attention to the problems of tourism. A. Šíma, V. Häufner dealt in their work the mountain areas in Czechoslovakia; the team of the department of economic geography at the Commercial High School in Prague under the leadership of M. Blažek and J. Nedvídek described their investigations of the Tatra region; S. Šprincová described her investigations of economic-geographical problems in North Moravia; P. Mariot dealt in his geography with the area of East Slovakian Ironworks, C. Votrubec described his studies of special areas of Prague, and L. Joura his investigation of a small village in the Giant Mountains.

Besides the above mentioned works — in which the geography of tourism is studied as a part of the whole economic-geographical structure of the area under investigation — there are monographies treating of certain areas only from the viewpoint of tourism. In this way L. Joura, and most recently S. Muranský, dealt with the region situated along the river Sázava, J. Hůrský with the Bohemian Switzerland, S. Šprincová with the Jeseníky Mountains, E. Čaha with the Beskydy Mountains, and M. Havrlant with the recreation area of the Ostrava industrial district.

Some geographers concentrate more or less in their works upon problems of tourism (P. Mariot and S. Šprincová). The author gives also a list of geographers publishing works treating tourism only occasionally, as well as a survey of departments predominantly interested in the geography of the tourism. The paper is supplemented with bibliographical data.